

ПРОТА СТЕВА У АНЕГДОТАМА

I

Људи проживе свој животни век на земљи, краћи или дужи, остављајући генерацијама после себе сећање, по добру или злу, како код оних који су их познавали, тако и код оних који су о њима слушали. А сећање на добре и племените људе увек изазива неку умилну радост и чини изузетно сретним и задовољним онога који је имао ту ретку прилику да их у животу сретне и да, по сили моћи, позајми понешто из њиховог богатог духовног живота. Тим изузетно добрим и племенитим људима припадао је и чика-прота Стева, како су га сви интимно звали.

Сваки који је познавао енергичног, живахног, увек у покрету и некој журби, у сваком послу добронамерног и истрајног, по спољашњем изгледу сличног, на фресци представљеном, старозаветног пророку Мојсију, чика-проту Стеву, имао би много шта лепог и поучног о њему да исприча и остави млађима у наслеђе. Он је био човек изузетне енергије и активности у свим областима куд се год кретао — од школе, друштвеног рада па све до пољопривреде. Много је знао и много памтио и то све са радошћу несебично преносио младима, нарочито у личним контактима и у дугим и занимљивим разговорима. Био је то човек огромне, колико физичке толико и духовне, снаге. Био је трудољубив, mudar, до невероватности проницљив и реалан, осећајан и према невољним самилостив и дарежљив, а у личном животу аскетски скроман. Много је од себе давао на сваком послу, али је зато од млађих много и тражио, да у животу нације и цркве доврше што је пропуштено и недовршено услед честих ратова. Горео је ретком љубављу према своме народу и отаџбини и дао је од себе све што човек у животу може дати, нарочито младима. Располагао је неком изузетном народном мудрошћу у опхођењу с људима, нарочито у разговорима. Незаборавни су тренуци са часова историје кад у предавањима почне да излаже судове о личностима и догађајима. Имао је оштар језик који је секао као мач, не само личности из историје, него и своје савременике и њихове лоше поступке.

Ових неколико анегдота о њему и његових изрека, унеколико ће оживети његов незаборавни лик и код оних који га не памте, али, на велику жалост, није забележено све, него само оно што је од нас двојице запамћено.

Чини ми се да те нисам ошамарио . . .

На пријему код патријарха српског Гаврила, после његовог повратка у земљу из логора Дахау, 1947. године, био је присутан и прота Стева. Њихов сусрет, толико срдачан као што бива сусрет ученика са цењеним и вољеним професором и ректором, после дугог

мучног времена, скренуо је општу пажњу свих присутних. На Протино питање како је са здрављем после издржаних муча и понижења, Патријарх му одговори: Прото, какве су муче биле, здравље је још доста добро, мада су леба још модра од Швабиног ударца кундаком. Да све издржим имам и теби да захвалим што си ме вежбао. Онај твој шамар приликом оне наше туче са Шиптарима, кад сам био рањен, давао ми је увијек снаге да све издржим. — Прота му одговори: Знаш, знаш, колико се сећам, нисам те ошамарио, него сам те само мало уза зид притегао, само да те упозорим да се други пут не излажеш толикој опасности!

Може се замислити какав је утисак оставио на присутне разговор два физички, иако у дубоким годинама, горостаса, и како су тек изгледали у младим годинама док су се „притезали уза зид“!

Овај догађај десио се у Призрену, у винограду Призренске богословско-учитељске школе, у којој је био ученик каснији патријарх Гаврило. У тој тучи са Шиптарима био је убоден ножем у руку.

Да не знам што знам...

По повратку патријарха Гаврила из заробљеништва поставило се питање попуњавање упражњене Загребачке митрополије. Приликом разговора о личностима које би одговарале за тај положај, неко од епископа је напоменуо да би био најозбиљнији и најбољи прота Степа. На то је патријарх Гаврило одговорио: Ви знате да ја Проту волим и цијеним као свога родитеља и да и ја мислим да би он био најпогоднији и најдостојнији за то мјесто, али ја не смијем, јер да не знам оно што знам, ја бих га одмах изабрао за митрополита...

На питање шта је то што зна, патријарх је одговорио: То може само Прота да саопшти, и нико други, па ни ја...

Шта је било у питању остало је тајна.

Покушај да пливаш и уз воду...

Прота Степа је могао и смео да каже свакоме своје искрено мишљење и то тако да се никад нико на њега не наљути.

На свечаном ручку после устоличења патријарха Викентија, у краткој здравици Прота је рекао: Добро је што си баш Ти у овом времену неочекивано дошао на чело Српске Цркве, јер нико од тебе нема веће искуство са људима и властима које имаш Ти. Многе си великане у Војводици запамтио, а још поред тога си и историчар, па ћеш знати да се снађеш, боље но што твоји савременици од тебе очекују. Истина, мало ће ти презиме које имаш сметати и да многи не верују у твој успех, али се труди да то поверење оправдаш и немој пливати само низ воду, него кад затреба и уз воду!

И ти, Војо, не ваљаш...

Прота је био добар пријатељ са министром В. Ј. ... који је био министар скоро у свакој Пашићевој влади. С њим је често путовао по земљи и у разговору претресао разна питања из националног и

црквеног живота. Говорећи о многим црквеним и политичким личностима и њиховим негативним поступцима, Прота ће ти одједном: И ти, Војо, не ваљаш! — настављајући да му излаже негативне стране живота и поступака.

Више пише но што чита...

На питање једног професора шта мисли о историјским чланцима А. Б., свога бившег студента, Прота је пред њим одговорио: Знаш, знаш, добро је да пише, само изгледа да више пише но што чита, а требало би обратнo!

Засела два Црногорца...

У Патријаршијској библиотеци после рата радила су два библиотекара. На питање Патријарха иде ли у Патријаршијску библиотеку и како се у њој ради, Прота је одговорио: Тамо засела два Црногорца, па не можеш ни до књиге да добеш. — Јесте, Прото, рече Патријарх, истина је да нас има доста и у Београду, али колико знам, нијесу тамо два Црногорца, него само један, а до књиге тешко и ја долазим пошто нерадо дају да се књига из библиотеке износи.

Санчина кромпира

После избора једног новог епископа, на питање шта Прота мисли о њему, он одговара: Знаш, знаш, добар је, само треба да једе и по мало меса, а не само поврће и рибу. Гледао сам да је на једноме ручку имао пред собом једну санчину кромпира и да је све појео, а то не би могли да поједу ни пет физичких радника!

Црквена готовина и вересија

Као професор историје на факултету приликом испита студената, Прота је имао обичај да студентима у свештеничком чину увек да већу оцену, за разлику од оних који нису били у чину. На протест неких студената, зашто тако чини, Прота одговара: Знаш, знаш, они су црквена готовина, а ви сте само вересија, а готовину треба увек боље чувати!

Да тркнем до Хиландара

На питање студената када ће им дати лекције из историје ради умножавања, Прота је одговарао да су већ спремљене, али још треба да се допуне и провере неким подацима из Хиландара, и: — Морам још једном да тркнем до Хиландара!

На велику жалост те се лекције нису никада појавиле пошто су у једном пожару Протиног стана изгореле.

Доно Аврамово и Светог Саве

У једном разговору при повратку из Богословије у манастиру Раковици, где је Прота провео цео дан, говорећи о Светом Сави, он рече: Знаш, знаш, стално се истиче доно Аврамово, а ја бих више желео да се нађем у лону Светога Саве него ли у Аврамовом!

Врућ снег и добар Турчин...

На питање какви су били Турци према Призренској богословији, Прота је одговорио: Врућ снег, као ни добар Турчин, знаш да не постоји, сем једног јединог изузетка!

На питање који је то изузетак навео је да је то био један пензионисани паша који је живео у Призрену и много чинио Призренској богословији у сваком погледу, чак је и турски језик бесплатно предавао у богословији, све до 1912. г. По ослобођењу Призрена остао је у Србији да живи и био је од свих поштован и уважаван и у Богословији увек драг гост приликом свих свечаности.

Саопштио
Бирковић С. Богољуб

II

Право је да и ја видим неку вајду

Прота Степа био је велики пољопривредник. Имао је већи воћњак и два винограда које је својом руком засадио и однеговао.

Неком приликом опази Прота, ни први, ни последњи пут, да се неки људи врзмају горе на крају његовог винограда и да нешто прављају. Упути се Прота к њима и неопажено примаче. Делили су грозђе. Један најгрлатији и најважнији међу њима говорио је: Ја сам први рекао да беремо грозђе, прескочио ограду, брао најбоље и приносио сам вам огради, па је право да ја узем који грозд више. Добро, ево ви још по који, па квит. Кад раздаде грозђе, остане му у руци који грозд-два, па се окрену Проти, који је у свом старом радничком избледелом оделу и разбарушеној коси и бради стајао и мирно посматрао шта се ради. — Ево и теби, стари дроњо, да оквасиш уста, рече човек што је делио. Прихвати Прота грозђе па рече делиоцу: — Еј, ти што делиш правду, хвала ти, право је да и ја видим неку вајду од свог винограда.

Седи да се одмориш...

Обилазећи свој воћњак, затекао је Прота човека који је журно силазио с кајсије, са пуним недрима плодова. У сусрету са Протом човек је застао забезекнуто. Прота рече: Хајде да седнемо мало. Обрати се и крадљивцу речима: Седи, пријатељу и ти, па се мало одмори! Збуњени и скамењени човек, промрмља: Нећу да седим, зашто да седим кад журим. Немораш да журиш, рече му Прота. Одмарао се онај што је садио, одмарао се и онај што је гајио, па се одмори и ти који си готово набрао, није ни то лако.

Да је ту прота Степа . . .

Прота је био познат као врло несебичан и дарезљив.

Радио Прота нешто по винограду, Пришла му деца и затражила грозђе. Одговорио им Прота: Не могу да се савијам, а вас не смем да пустим да газите по винограду.

Да је ту прота Степа, он би нам набрао — рекоше му деца.

Насмеја се Прота, па се саже и набра им грозђа и подели.

Да женимо Проту

После смрти своје супруге, прота Степа се сналазио сам у кући како је знао и умео.

У башти и винограду помагао би му један старији брачни пар. Кад би се у подне прекинуо посао за ручак, Прота би прислужио ракију. И муж и жена су наздрављали. Жена једног дана изрече овакву здравицу: Да смо живи и здрави, па да нашега Проту оженимо.

Прота јој рече прекорно: Ти си стара и црквена жена, држиш све постове и знаш све радне и нерадне дане, па зар не знаш да се свештеници не могу женити, а тако ми наздрављаш!

Знам ја, оче Прото, али је жалосно за оваку кућу да нека мученица не дође да поживи.

Ето ти народно исконско схватање брака и брачне заједнице, додаде Прота.

Ко о чему баба о уштипцима . . .

Долазио Проти одавно и често неки деда. Кад је био млађи, слушао је код Проте и долазио би ујутро раније. Све што је бивао старији, доходио је касније и сада као стар појављивао се често, али увек у подне. Био је добро наглув. Прота му се обраћао у лице да би овај схватио разговор по виђењу мицања усана. Кад би га Прота повукао за руку или одело да би се овај осврнуо, редовно је старац одговарао: А нећу ја ракије! Иако му се Прота није обраћао.

Прота би с осмехом проговорио: Ко о чему, баба о уштипцима, па би му налио коју чашицу.

Држи правац . . .

Једном је Проти на улици, пред народом, пришао неки добро накресан човек.

Господине оче, ја сам, да простиш, све пијан!

Не мари ништа, боље пијан, него ли болестан, одговори му Прота. Но главно је сада да можеш добро да држиш правац.

Могу ја, како не би . . . ко . . . , самоуверено ће пијани.

Узе став мирно, па пође трудећи се да иде право, али без успеха.

Сви што чуше и видеше, искривише се од смеха.

Боље је забадава радити, него бадава седети

Прота је био врло истинољубив и никада није хтео да похвали што није добро урађено, нити да покуди што ваља, али није давао ни убитачне судове ни за слабе радове. Ово се односи на писана научна дела и чланке. Ценио је сваки људски подухват, па макар и узалудан.

Неком приликом донесе му неки млади човек, повећи историјски рад на читање и мишљење. Прота стрпљиво и савесно прочита и кад писац дође да чује мишљење, Прота му рече: Боље је забадава радити, него ли бадава седети.

Оче, много ти добре кајсије...

Прота је гајио разноврсно воће, све одабране врсте и каквоће. Кајсије су се у јуну златиле и мирисале уоколо. Деца, па ни људи, нису могли одолети примамљивом воћу.

Једнога дана Прота затече неког сељака, зрелих година и озбиљног изгледа, са пуним котарицама кајсија.

— Помози Бог, пријатељу!

— Бог ти помогао, одговори сељак предусретљиво, као да му је Прота дошао у госте.

— Чуо сам, оче Прото, да си велики воћар, настави сељак прибрано, па сам дошао да се уверим.

— Па шта велиш? Како ти се чини?...

— Оче, не знам за друго, али ти много добре кајсије.

Рогови од сниваних крава

Прота није волео претеривања и нереалности па се често духовитом иронијом потсмехнуо таквим стварима.

Једнога дана говорили смо о новим археолошким открићима у Светој Земљи, да су открили пањ и корен од Дуба Мамвријског, затим огњишта и жртвеник Аврамов око Дуба и још многе појединости...

Прота са благим осмехом примети: Е, овај, добро да нису открили рогове од оних седам крава које је сањао Фараон.

Требало би те узети за патријара

Године 1934. Прота је био у научној експедицији универзитетске екипе историчара са Београдског универзитета, по Црној Гори. Екипу су сачињавали професори Владимир Ђоровић, Душан Поповић, Митар Влаховић, Алојзије Шмаус и још други.

У околини Брскова, око Мојковца су заноћили у неког задружног домаћина са великом породицом. Стари домаћин, угледан у своме крају, понашао се са пуно патријархалног достојанства и о свему давао своја висока мишљења. За све се госте распитивао и чинио се као да је за њих нешто чуо и знао, па би за свакога рекао нешто похвално, али и додао нешто и подсмешљиво. Ђоровићу је рекао да је за Ђоровиће нешто и чујао, али за њега „са том бичијом вратином“ не зна да ли што ваља.

Питао је како путују? Одговорили су му: Камионом, коњем и пјешнице.

Бога ми, не ваља ви то ништа што идете пјешнице и мучите своју душу. Учени сте, а нијесте сасвим паметни!

Кад су му приказали Шмауса као Швабу, који је био малог раста, рекао му је домаћин: Па и ти си тако мали и јадан пјешке дошао чак из Њемачке. Е, Бога ми, куд си мали, туд нијеси ни метан.

Кад је са Протом проговорио, рекао му је: Е, тако висок, јуначан и са том лављом гривом на глави, љепши си од сваког дуовника и митрополита. Требало би те узети за патријара.

Упитао је шта раде по овом кршћу и шта ту траже? — Нема овде ништа. Да има нешто, нашли би ми. Не треба да се муче, јер су то испитали и писали велики и паметни људи ка Његош, Вук и други.

Говориш као да не живиш у овом свету...

Иако је Прота највише радио сам у винограду и воћњаку, повремено би за тешке послове узимао раднике. Радници ко радници, отезали су посао да би узели више надница, подваљивали у раду, аљкаво су извесне ствари изводили. Прота је све то увиђао, знао и љутио се. А кад сам му приметио и саветовао да им то каже, подвикне и одбије од наднице, рекао ми је: Говориш као да не живиш у овом свету међу људима.

Посао се никад не завршава

Прота је био нечувено вредан. О Протиној баснословној вредноћи сведочи и ово.

Завршили смо некакав посао на имању и обавестили Проту као да се више никад тај рад неће поновити или наставити. За ову годину је то крај.

Прота се насмеја и рече: Посао се никад не завршава, само се прекида ради јела и одмора.

Саопштио
Петар Момировић